

УДК 796.011.3:376:796.071.4

ЕФЕКТИВНЕ ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСАХ ІЗ ПОГЛЯДУ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Іванна Боднар¹, Олег Слімаковський², Анна Гук¹

¹ Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, Львів, Україна, ivannabodnar@ukr.net;

² Дрогобицький педагогічний університет імені Івана Франка, Дрогобич, Україна

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2023-03-32-39>

Анотації

Актуальність. Сьогодні запроваджено Нову українську школу, а з нею – й інклюзивну освіту. Зростає важливість забезпечення якісних освітніх послуг для школярів. Наукових досліджень щодо фундаментальних аспектів інклюзивного фізичного виховання виявляється недостатньо. **Мета роботи** – установити рейтинг чинників, які перешкоджають ефективній організації процесу фізичного виховання в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти; з'ясувати підходи, важливі для того, щоб фізичне виховання в інклюзивних класах було ефективним. **Методологія.** Здійснено опитування вчителів фізичної культури (n=73). Узгодженість відповідей респондентів визначали за допомогою коефіцієнта конкордації Кендалла. **Результати.** Серед основних проблем визначаються недосконалість законодавчої бази, відсутність належного змісту програмного матеріалу, обмежений доступ до методичного забезпечення для інклюзивних уроків фізичної культури. Також потрібно розв'язувати проблеми, пов'язані з ігноруванням мотивації учнів та низьким рівнем фізичного стану дітей. Проблеми також виникають унаслідок невідповідності кадрових ресурсів сучасним потребам. Недостатність об'єктивної інформації про здоров'я й фізичний розвиток школярів, недосконала система медико-педагогічного контролю, зокрема некоректні критерії поділу учнів інклюзивних класів на групи ускладнюють формування однорідних груп в інклюзивному класі. Учителі потребують підтримки від спеціалістів у галузі медицини й реабілітації. **Висновки.** Опитування вчителів підтверджує наявність численних перешкод у фізичному вихованні учнів інклюзивних класів. Уведення посади вчителя-реабілітолога може значно підвищити ефективність уроків фізичної культури в інклюзивних класах. Для того щоб урок фізичної культури в інклюзивних класах був ефективним, важливо поділити клас на однорідні, невеликі за кількістю учасників групи залежно від рівня можливостей дітей і для кожної з них адаптувати засоби та диференціювати обсяг й інтенсивність навантаження. Раціональною є модифікація обладнання для учнів з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інклюзія, спеціальна медична група, реабілітація, особливі освітні потреби.

Ivanna Bodnar, Oleg Slimakovskiy, Anna Huk. Effective Physical Education in Inclusive Classes from the Point of View of Physical Culture Teachers. Topicality. Today, the New Ukrainian School was introduced, and with it, inclusive education. The importance of providing high-quality educational services for schoolchildren is growing. Scientific research devoted to the fundamental aspects of inclusive physical education appears to be insufficient. **The Purpose** of the work is to establish a rating of factors that prevent the effective organization of the physical education process in inclusive classes of general secondary education institutions; to find out which approaches are important for physical education in inclusive classrooms to be effective. **Methods.** A survey of physical education teachers (n=73) was conducted. Consistency of respondents' answers was determined using Kendall's concordance coefficient. **The Results.** Among the main problems are the imperfection of the legislative framework, the lack of proper content of the program material, limited access to methodical support for inclusive physical education lessons. It is also necessary to solve the problems associated with ignoring the motivation of students and the low level of children's physical condition. Problems also arise as a result of the mismatch of human resources with modern needs. The lack of objective information about the health and physical development of schoolchildren, an imperfect system of medical and pedagogical control, in particular, incorrect criteria for dividing students of inclusive classes into groups make it difficult to form homogeneous groups in an inclusive class. Teachers need support from specialists in the field of medicine and rehabilitation. **Conclusions.** The survey of teachers confirms the presence of numerous obstacles in the physical education of students in inclusive classes. The introduction of the position of a rehabilitation teacher can significantly increase the effectiveness of physical education lessons in inclusive classes. In order for the physical education lesson in inclusive classes to be effective, it is important to divide the class into homogeneous groups that are small in number of participants depending on the level of children's abilities and for each of them to adapt the means and differentiate the volume and intensity of the load. Modification of equipment for students with special educational needs is rational.

Key words: inclusion, special medical group, rehabilitation, special educational needs.

Вступ. Здоров'я підростаючого покоління важливе для розвитку та процвітання держави. Стан здоров'я учнівської молоді має тенденцію до погіршення, кількість дітей з особливими освітніми потребами більшає з кожним роком [1, 2, 9, 13]. Відповідно зростає важливість забезпечення якісних освітніх послуг для школярів.

Сьогодні в Україні відбувається реорганізація системи освіти й, зокрема, викладання шкільної фізичної культури. Запроваджено Нову українську школу, а з нею – й інклюзивну освіту [6, 7]. Учителі поволи адаптуються до нових реалій і напрацьовують новий досвід.

Виявлено обмежену кількість публікацій, які стосуються інклюзивного фізичного виховання (ФВ). Наукові дослідження часто зосереджені на вивченні ефективних методик ФВ для дітей із конкретними патологіями, що може свідчити про продовження парадигми минулого, такої як сегрегативне ФВ та ФВ у спеціальних медичних групах (СМГ). Однак досліджень стосовно фундаментальних аспектів інклюзивного ФВ виявляється недостатньо. У дослідженні [13] зроблено спробу запропонувати шляхи інклюзивного ФВ школярів трьох медичних груп. Відзначається, що фахівці [9, 11] розглядають різні фактори, які ускладнюють ефективну організацію процесу фізичного виховання в інклюзивних класах загальноосвітніх закладів: нормативна база, підготовка кадрів тощо. Проте не вирішено питання рейтингу їх значущості. Також залишаються неареалізованими підходи, важливі для вчителів, щоб забезпечити ефективність фізичного виховання в інклюзивних класах. Без вирішення цих аспектів залишається невідомим те, які заходи потрібно вжити для кардинальних змін у галузі.

Завданнями дослідження – установити рейтинг чинників, які перешкоджають ефективній організації процесу фізичного виховання в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО); з'ясувати підходи, важливі для того, щоб фізичне виховання в інклюзивних класах було ефективним.

Матеріал і методи дослідження. *Учасники.* У дослідженні взяли участь 73 вчителі фізичної культури (ФК), із яких 42,5 % мали освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста, 38,4 % – магістра, 13,7 % – бакалавра, 5,5 % – молодшого спеціаліста; 57,5 % – жінки, 42,5 % – чоловіки. Усі вони дали згоду на участь у дослідженні.

Організація та методи. Провели опитування вчителів ФК. Педагоги отримали анкету у вигляді гугл-форм. Вона складалася з декількох частин. У цій статті висвітлюється аналіз частини питань.

Статистичний аналіз. Для аналізу застосовували обчислення відсотків (%). У двох питаннях респондентам потрібно було ранжувати відповіді. Узгодженість відповідей респондентів визначали за допомогою коефіцієнта конкордації Кендалла (Maurice George Kendall).

Результати дослідження. Серед чинників, що перешкоджають організації процесу ФВ в інклюзивних класах ЗЗСО (табл.1), респонденти насамперед указують на недосконалість розробок, котрі стосуються змісту програмного матеріалу ($1,1 \pm 0,3$). Також вчителі ФК часто нарікають на недосконалість сучасної нормативно-правової бази ($2,2 \pm 0,8$). Незадовільний рівень освіченості учасників освітнього процесу – компетентності випускників ЗВО ($3,4 \pm 0,8$), тобто майбутніх фахівців освітньої галузі, а також самих школярів і їхніх батьків ($5,2 \pm 0,4$) – респонденти розставили на третьому й п'ятому рейтингових місцях. Ще однієї причині, що стосується невідповідності стану кадрового забезпечення сучасним потребам галузі, експерти відвели шосте рейтинг-місце ($6,7 \pm 0,8$). Гострою сьогодні є проблема відсутності достовірної, вичерпної інформації щодо рівня здоров'я дітей. Учителі поставили її на четверте за значущістю місце в загальному рейтингу ($4,2 \pm 0,4$).

Таблиця 1

Чинники, які перешкоджають організації процесу фізичного виховання в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, (n=73)

Основний чинник	Ранговий розподіл відповідей		
	$\bar{r}$	$\pm s$	N
	W=0,963; p<0,05		
1	2	3	4
Недосконалість розробок змісту програмного матеріалу	1,1	0,3	1
Недосконалість сучасної нормативно-правової бази	2,2	0,8	2

Закінчення таблиці 1

1	2	3	4
Низький теоретичний та практичний рівень підготовки майбутніх фахівців у ЗВО	3,4	0,8	3
Відсутність достовірної вичерпної інформації щодо рівня здоров'я дітей	4,2	0,4	4
Низький рівень теоретичних знань школярів і батьків про позитивний вплив занять руховою активністю	5,2	0,4	5
Невідповідність стану кадрового забезпечення сучасним потребам галузі	6,7	0,8	6
Недостатнє фінансове забезпечення для утримання та розвитку закладів освіти	7,8	0,9	7
Ігнорування мотивів школярів	8,5	0,3	8
Незадовільний рівень фізичного стану дітей	9,3	0,6	9
Застаріла матеріально-технічна база	9,8	0,4	10
Недостатня кількість інвентарю та спорядження	11,3	0,7	11
Недостатня мотивація педагогів	12,3	0,3	12
Неефективність механізмів заохочення працівників освіти	12,9	0,6	13
Низький рівень оплати праці	13,9	0,7	14

Також потребують свого вирішення питання ігнорування мотивів школярів ($8,5 \pm 0,3$) і незадовільний рівень фізичного стану дітей ($9,3 \pm 0,6$).

Водночас невисокі за рейтингом місця посіли такі перешкоди, як недосконале фінансове забезпечення для утримання та розвитку закладів освіти ($7,8 \pm 0,9$), застаріла матеріально-технічна база ($9,8 \pm 0,4$), недостатня кількість інвентарю й спорядження ($11,3 \pm 0,7$). Недостатня мотивація педагогів ($12,3 \pm 0,3$), низький рівень оплати праці ($12,9 \pm 0,5$) і неефективність механізмів заохочення працівників освіти ($13,9 \pm 0,7$) стали незначними перешкодами, тому посіли останні місця в рейтингу. Думка фахівців щодо рейтингу чинників, котрі перешкоджають організації процесу ФВ в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) – узгоджена ($W=0,963$; $p<0,05$).

Наше дослідження засвідчило, що лише частину шкіл, класів і педагогів (61,6 %) залучено до процесу ФВ в інклюзивних класах. Тому більшість учителів ФК (65,8 %) мають невеликий досвід проведення уроків зі школярами з особливими освітніми потребами (ООП); 23 % із них не мають ніякого досвіду.

Лише 39,7% педагогів задоволені наявними в ЗЗСО ресурсами для проведення уроків в інклюзивних класах, тоді як значна частина вчителів (42,5 %) ані задоволені, ані не задоволені ними, 13,7 % – однозначно не задоволені. Якщо більшість учителів ФК (53,2 %) повністю забезпечені навчально-методичною літературою, 65,8 % – мають можливість пройти додаткове навчання, то практично кожен другий (49,4 %) із них указує на брак необхідного інвентарю.

Опитані нами вчителі ФК у справі інклюзивного ФВ продуктивно співпрацюють із класними керівниками (52,1 %), батьками (46,6 %), директорами шкіл (37,0 %) та шкільними медичними працівниками (37,0 %) і психологами (32,9 %). Більшість (60,3 %) із них задоволені підтримкою. Проте вказують, що хотіли б отримати додаткову підтримку батьків (28,8 %), психолога (24,7 %) та лікаря (24,7 %), директора (17,8 %). Водночас аналіз наших даних підтвердив, що педагоги гостро потребують допомоги від спеціалістів галузі медицини й реабілітації під час уроку ФК: учителя-реабілітолога (34,2 %), асистента, який є фахівцем із лікувальної ФК (19,2 %) або з ФВ (19,2 %).

Важливість залучення до проведення уроку ФК в інклюзивному класі додаткових компетентних фахівців підтвердили наші дані, представлені на рис. 1. Установлено, що кожен третій респондент відчуває невпевненість у своїх силах і потребує більш тісної співпраці: покладається на роботу з батьками (34,2 %) та наголошує на необхідності залучення додаткових спеціалістів (31,5 %) до проведення уроку ФК.

Важливими підходами для того, щоб фізичне виховання в інклюзивному класі було ефективним, опитані нами вчителі ФК вважають, передусім, модифікування вправ й активностей для учнів з ООП (41,1 %), відповідно – групування дітей згідно з їхніми можливостями (30,1 %) і навчання таких учнів у малих групах (39,7 %); іще одна третина вибірки фахівців (31,5 %) запорукою успіху називає диференціацію.

Рис. 1. Підходи, які важливі для того, щоб фізичне виховання в інклюзивних класах було ефективним

Із-поміж ефективних організаційних форм організації процесу фізичного виховання (табл. 2) в інклюзивних класах ЗЗСО вчителями одностайно ($W=0,563$; $p<0,05$) визначена урочна робота ($1,1\pm 0,2$). Більшість респондентів вважають необхідним проведення додаткових уроків для учнів інклюзивного класу (65,8 %) та школярів індивідуальної форми навчання (63,3 %).

Таблиця 2

Ефективність форм організації процесу фізичного виховання в інклюзивних класах ЗЗСО, (n=73)

Основна організаційна форма	Ранговий розподіл відповідей		
	$\bar{r}$	$\pm s$	N
	$W=0,563$; $p<0,05$		
Урок	1,1	0,2	1
Позаурочні заняття	2,8	1,6	2
Секції з виду спорту	3,0	0,7	3
Заняття з ЛФК	3,8	1,0	4
Ігрова діяльність	4,9	1,0	5
Самостійні заняття (фізкультурно-оздоровчого та спортивно-тренувального спрямування)	5,1	2,2	6
Секції ЗФП	7,2	0,6	7
Участь у змаганнях	8,4	0,8	8
Рекреаційна діяльність	8,8	1,0	9
Спортивно-масові заходи	9,8	0,9	10

Дискусія. Аналіз чинників, які перешкоджають організації процесу фізичного виховання в інклюзивних класах ЗЗСО, засвідчив першорядність розв'язання проблем із методичним забезпеченням програмного матеріалу, напрацювання нормативно-правової бази, покращення грамотності всіх учасників освітнього процесу.

На наступному за значущістю місці розмістилася група причин, що стосуються школярів: відсутність достовірної й усебічної інформації про рівень здоров'я дітей ($4,2 \pm 0,4$), ігнорування мотивів школярів ($8,5 \pm 0,3$) та незадовільний рівень їхнього фізичного стану ($9,3 \pm 0,6$). Відомо, що рівні соматичного та психічного здоров'я, фізичної підготовленості школярів знижуються щороку [2, 3]. Тому актуалізується питання пошуку продуктивної методики збільшення рухової активності школярів і напрямів мотивування молоді до занять фізичними вправами [1, 3, 4, 5]. Учителі часто не отримують точної інформації про діагноз школярів з ООП (40,0 %), дані про рівень їхніх функціонально-резервних можливостей спотворені [12], що ускладнює вибір доцільного фізичного навантаження й відповідних засобів ФВ. Тому питання медико-педагогічного контролю, зокрема щодо критеріїв поділу учнів інклюзивного класу на однорідні групи, є важливим.

Аналіз результатів опитування вчителів ФК засвідчив, що матеріально-технічне оснащення ФВ у ЗЗСО має порівняно пересічне значення для його ефективності. Так, невисокі за рейтингом важливості місця посіла група перешкод, що стосується нестачі матеріальних ресурсів: недосконале фінансове забезпечення для утримання та розвитку закладів освіти ($7,8 \pm 0,9$), застаріла матеріально-технічна база ($9,8 \pm 0,4$), недостатня кількість інвентарю й спорядження ($11,3 \pm 0,7$). Узагальнення отриманих даних засвідчило, що матеріальне стимулювання та заохочення вчителів має порівняно невеликий ступінь важливості для якісного виконання ними своїх професійних обов'язків. Учителі поставили на останні в рейтингу місця недостатню мотивацію педагогів ($12,3 \pm 0,3$), низький рівень оплати праці ($12,9 \pm 0,5$) і неефективність механізмів заохочення працівників освіти ($13,9 \pm 0,7$).

Інклюзивна освіта лише набирає обертів у нашій країні [6, 7, 8, 10]. Так, лише частина вчителів ФК (65,8 %) указали, що мають незначний досвід проведення уроків фізичної культури в інклюзивних класах. Тому всіляка підтримка (методична, правова, інформаційна, ресурсна, моральна тощо) учителів ФК інклюзивних класів є на часі.

Аналіз отриманих нами даних дає підставу зробити висновки про те, що вчителі ФК (60,3 %) задоволені підтримкою, яку вони отримують від зацікавлених осіб: батьків (46,6 %), а також працівників школи (класних керівників – 52,1 %, директорів – 37,0 %, медичних сестер – 37,0 % і психологів – 32,9 %). Та аналіз рейтингу джерел підтримки засвідчує, що для роботи вчителя ФК в інклюзивних класах допомога вчителя-реабілітолога (34,2 %), асистента, що є фахівцем із ЛФК (19,2 %) або з фізичного виховання (19,2 %) є більш вагомими, ніж підтримка батьків (28,8 %), шкільного психолога (24,7 %) і лікаря (24,7 %), а також директора (17,8 %). Тому для роботи зі школярами з ООП в інклюзивних класах із метою підвищення ефективності уроків ФК дуже важливо ввести посаду вчителя-реабілітолога (для цього потрібно вирішити питання оплати праці двох учителів на одному уроці ФК в інклюзивному класі).

Результати аналізу підходів до покращення ФВ в інклюзивних класах (рис. 2) підтвердили дієвість залучення додаткових спеціалістів. Так, кожен третій учитель ФК відчуває непевненість у своїх силах і потребує більш тісної співпраці зі сторонніми: покладається на роботу з батьками (34,2 %) і наголошує на необхідності залучення додаткових спеціалістів (31,5 %) до проведення уроку ФК.

Більшість педагогів указали, що для проведення якісних уроків ФК в інклюзивних класах вони (53,2 %) повністю забезпечені навчально-методичною літературою, 65,8 % – мають можливість пройти додаткове навчання. Водночас 49,4 % указують, що відчувають відсутність необхідного інвентарю. У підсумку, відповідь учителів ФК на запитання про задоволеність усіма наявними ресурсами для проведення уроків в інклюзивних класах неоднозначна (42,5 % респондентів ані задоволені, ані не задоволені наявними ресурсами, 39,7 % – задоволені, 13,7 % – не задоволені). Оскільки ми раніше з'ясували, що відсутність матеріально-технічного забезпечення не критично впливає на ефективність ФВ в інклюзивних класах, розумно в цей перехідний період використовувати наявний інвентар у ЗЗСО для роботи з учнями з ООП і ділитися власним досвідом із колегами у вигляді методичних розробок.

Тим більше, що вчителі ФК самі називають модифікацію обладнання (30,1 %) важливим чинником ефективного фізичного виховання в інклюзивному класі. Натомість модифікація простору (16,4 %) або створення окремого простору (23,3 %), повне відокремлення учнів з ООП від класу

(19,2 %), а також спільні заняття з класом (23,3 %) без диференціації й модифікації вправ вважають неефективними. Реально дійовими принципами ФВ учнів з ООП, на думку вчителів ФК, є модифікування вправ та активностей для учнів з ООП (41,1 %), навчання в малих групах (39,7 %) і групування дітей відповідно до їхніх можливостей (30,1 %), диференціація (31,5 %). Отже, для досягнення оптимального ефекту важливо розділити клас на групи з невеликою кількістю учасників, які мають однорідний рівень здібностей. Під час інклюзивного уроку ФК для кожної групи потрібно адаптувати засоби та регулювати обсяг й інтенсивність навантаження. Питання критеріїв поділу учнів за їхніми здібностями активно обговорюється [14]. Однак фахівці не надають чіткої відповіді на те, як проводити цей поділ під час уроків ФК. Наша рекомендація – застосовувати підхід, запропонований [15], оскільки він має перевагу в тому, що звільняє педагогічних працівників від необхідності розумітися на медичних аспектах.

Наші дослідження вказують на те, що уроки ФК є найбільш ефективним засобом фізичного виховання для учнів з ООП ($1,1 \pm 0,2$, $W=0,563$; $p<0,05$). Згідно з учителями ФК, для школярів інклюзивних класів (65,8 %) і тих, хто навчається за індивідуальною формою (63,3 %), потрібно проводити додаткові уроки ФК. За результатами оцінки вчителів, ефективність позаурочних занять із фізичною активністю розміщена на другому місці за важливістю ($2,8 \pm 1,6$), близько до значущості занять у спортивних секціях ($3,0 \pm 0,7$). Важливо відзначити, що респонденти високо оцінили ресурсність занять спортом з оздоровчою метою (у порівнянні з досягненням спортивних результатів), при цьому вони визнали їх важливішими, ніж заняття лікувальною ФК ($3,8 \pm 1,0$) та загальною фізичною підготовкою ($7,2 \pm 0,6$).

Висновки

Опитування вчителів підтверджує наявність численних перешкод в інклюзивному фізичному вихованні учнів з ООП. Серед основних проблем визначаються недосконалість законодавчої бази, відсутність належного змісту програмного матеріалу, обмежений доступ до методичного забезпечення для інклюзивних уроків ФК. Також потрібно розв'язувати проблеми стосовно мотивування учнів і низького рівня їхнього фізичного стану. Проблеми також виникають унаслідок недостатньої підготовленості вчителів до інклюзивних уроків ФК.

Під час уроків ФК в інклюзивних класах важливо поділити клас на однорідні, невеликі за кількістю учасників групи залежно від рівня можливостей дітей та для кожної з них адаптувати засоби й диференціювати обсяг та інтенсивність навантаження. Проте недостатність об'єктивної інформації про здоров'я й фізичний стан школярів, некоректні критерії поділу учнів інклюзивних класів на групи ускладнюють вирішення цього питання. Раціональною є модифікація обладнання для учнів з ООП.

Учителі потребують підтримки від спеціалістів у галузі медицини й реабілітації. Уведення посади вчителя-реабілітолога може значно підвищити ефективність уроків фізичної культури в інклюзивних класах, особливо з учнями з ООП.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в з'ясуванні ефективності встановлених нами пропозицій.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Джерела та література

1. Мичка І. В., Кафтанова Т. В., Опанчук Д. Рівень мотивації до фізкультурно-оздоровчих занять у дітей середнього шкільного віку під час військового стану. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2023. 169. С. 97–100.
2. Репіна М. С. Сучасний стан проблеми зниження фізичної активності учнів. *Часопис кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури «Фізична культура: теорія і практика»*. Полтава: Сімон, 2022, С. 198–200.
3. Боднар І., Гук Г., Рихаль В., Пастерніков В. Рухова активність дітей середнього шкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2022. 11(157). С. 35–40. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11\(157\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).09).
4. Василенко М. М., Хрипко І. В., Мартин П. М. Організаційно-психологічні особливості залучення дітей середнього шкільного віку до оздоровчо-рекреаційної рухової активності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2022. 9 (154). С. 30–33.

5. Стельмахівська В. П. Сучасні підходи до оптимізації рухової активності дітей та підлітків шкільного віку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2022. Вип. 4 (149). С. 118–122. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4\(149\).26](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).26).
6. Ханікянц О. В., Сороколіт Н. С., Семенова Н. В. Стан та перспективи реалізації інклюзивної освіти у фізичному вихованні школярів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2021. 21. 6К(135). С. 186–193.
7. Соловей А. В. Римар О.В. Готовність до впровадження інклюзивної освіти в процес фізичного виховання загальноосвітніх шкіл м. Львова *Актуальні проблеми сучасної біомеханіки фізичного виховання та спорту*: матеріали XI Міжнар. наук. конф. пам'яті А. М. Лапутіна. Чернігів, 2018. С. 80–82.
8. Бондар Т. І. Формування інклюзивної компетентності в умовах інноваційної парадигми освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7. С. 153–162.
9. Приступа Є. Н., Петришин Ю. В., Боднар І. Р. Інклюзивне фізичне виховання школярів 1–3 груп здоров'я. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 62–67.
10. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
11. Язловецька О. В. Проблеми розвитку інклюзивної освіти у сфері фізичної культури в Україні. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. 200. С. 171–175. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-171-175>.
12. Заневський І. П. Спосіб оцінювання стану серцево-судинної системи та фізичної працездатності дітей та підлітків. *Патент України № 05756*. 2013. Лип. 25.
13. Боднар І. Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп: монографія. Львів: ЛДУФК, 2014. 300 с.
14. Seungwoo and Kwon, Eunjee. Learning with Differing-Ability Peers: Evidence from a Natural Experiment in South Korea. The B. E. *Journal of Economic Analysis & Policy*, 2022. Vol. 22. №. 4. P. 859–887. <https://doi.org/10.1515/bejeap-2021-0306>.
15. Боднар І. Р., Івасик Н. О. Критерії скерування школярів 1–3 груп здоров'я до підгруп в умовах спільних уроків фізичної культури: а. с. № 53234 Україна / Оубл. 21.01.2014.

References

1. Mychka, I. V., Kaftanova, T. V., Opanchuk, D. (2023). Riven motyvatsii do fizkulturno-ozdorovchykh zaniat u ditei serednoho shkilnoho viku pid chas viiskovoho stanu [The level of motivation for physical education and health activities among children of secondary school age during martial law]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 169, 97–100 (in Ukrainian).
2. Riepina, M. S. (2022). Suchasnyi stan problemy znyzhennia fizychnoi aktyvnosti uchniv [The current state of the problem of reducing the physical activity of students]. *Chasopys kafedry teorii y metodyky fizychnoho vykhovannia, adaptyvnoi ta masovoi fizychnoi kultury: Fizychna kultura: teoriia i praktyka*. Poltava: Simon, 198–200 (in Ukrainian).
3. Bodnar, I., Huk, H., Rykhal, V., Pasternikov V. (2022) .Rukhova aktyvnist ditei serednoho shkilnoho viku [Motor activity of children of secondary school age]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Ser. 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 11(157), 35–40. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11\(157\).09](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.11(157).09) (in Ukrainian).
4. Vasylenko, M. M., Khrypko, I. V., Martyn, P. M. (2022). Orhanizatsiino-psykholohichni osoblyvosti zaluchennia ditei serednoho shkilnoho viku do ozdorovcho-rekreatsiinoi rukhovoї aktyvnosti [Organizational and psychological features of the involvement of children of secondary school age in health-recreational physical activity]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M. P. Drahomanova, 9 (154), 30–33 (in Ukrainian).
5. Stelmakhivska, V. P. (2022). Suchasni pidkhody do optymizatsii rukhovoї aktyvnosti ditei ta pidlitkiv shkilnoho viku [Modern approaches to optimizing motor activity of children and adolescents of school age]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*, 4 (149), 118–122. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4\(149\).26](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.4(149).26) (in Ukrainian).
6. Khanikants, O. V., Sorokolit, N. S., Semenova, N. V. (2021). Stan ta perspektyvy realizatsii inkluzyvnoi osvity u fizychnomu vykhovanni shkoliariv [State and prospects of implementation of inclusive education in physical education of schoolchildren]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii № 15: Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 21. 6K(135), 186–193 (in Ukrainian).
7. Solovei, A. V. Rymar, O. V. (2018). Hotovnist do vprovadzennia inkluzyvnoi osvity v protses fizychnoho vykhovannia zahalnoosvitnikh shkil m. Lvova [Readiness to implement inclusive education in the process of

- physical education of secondary schools in Lviv]. *Aktualni problemy suchasnoi biomekhaniky fizychnoho vykhovannia ta sportu: materialy KhI Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii pamiaty AM Laputina*. Chernihiv, 80–82 (in Ukrainian).
8. Bondar, T. I. (2014). Formuvannia inkliuzyvnoi kompetentnosti v umovakh innovatsiinoï paradyhmy osvity [The formation of inclusive competence in the conditions of the innovative paradigm of education]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, № 7, 153–162 (in Ukrainian).
  9. Prystupa, Ye. N., Petryshyn, Yu. V., Bodnar, I. R. (2013). Inkliuzyvne fizyчне vykhovannia shkoliariv 1–3 hrup zdorovia [Inclusive physical education of schoolchildren of 1–3 health groups]. *Pedahohika, psykhohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 1, 62–67 (in Ukrainian).
  10. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05 veresnia 2017 r. № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017] (in Ukrainian).
  11. Yazlovetska, O. V. (2021). Problemy rozvytku inkliuzyvnoi osvity u sferi fizychnoi kultury v Ukraini [Problems of the development of inclusive education in the field of physical culture in Ukraine]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedahohichni nauky*, 200, 171–175. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-200-171-175> (in Ukrainian).
  12. Zanevskyi, I. P. (2013). Sposib otsiniuvannia stanu sertsevo-sudynnoi systemy ta fizychnoi pratsezdatsnosti ditei ta pidlitkiv [The method of assessing the state of the cardiovascular system and physical capacity of children and adolescents]. *Patent Ukrainy № 05756*. Lyp. 25 (in Ukrainian).
  13. Bodnar, I. (2014). Intehrativne fizyчне vykhovannia shkoliariv riznykh medychnykh hrup [Integrative physical education of schoolchildren of different medical groups]: monohr. Lviv: LDUFK, 300 (in Ukrainian).
  14. Seungwoo and Kwon, Eunjee. (2022). Learning with Differing-Ability Peers: Evidence from a Natural Experiment in South Korea. *The B. E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 22, 4, 859–887. <https://doi.org/10.1515/bejeap-2021-0306>.
  15. Bodnar, I. R., Ivasyk, N. O. Kryterii skeruvannia shkoliariv 1–3 hrup zdorovia do pidhrup v umovakh spilnykh urokiv fizychnoi kultury [Criteria for directing schoolchildren of 1–3 health groups to subgroups in the conditions of joint physical education lessons]: a. s. № 53234 Ukraina Opubl. 21.01.2014 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 05.09.2023 р.